

Людміла КЕБІЧ

Жорсткія норавы

Вялікі «форд-пікап», нібы белы цеплаход, мякка праплыў па вясковай вуліцы і спыніўся каля адной з хат. Пакуль Кацярына шырока адчыняла брамы, а Раман Дзям'янавіч, яе муж, разварочваўся на бацькоўскім падворку, вынырнула суседка, якая жыла насупраць, цераз дарогу — цётка Феня. Наскоры прывітаўшыся, засакатала:

— А што, як яказала, так яно і было! Не паспелі вы ў той раз ад'ехаць, як Доўбікавы конь ужо быў навязаны на вашым двары!

— Нічога, цётка Феня, хай сабе пасецца, абы тут кусты не аб'ядаў, — міралюбіва заспакоіла суседку Кацярына.

— Чаму гэта ты так кажаш? Хіба не згледзела яшчэ — дрэўца і там пакручанае? — здзівілася цётка. — Я і кажу, як гэта людзям не брыдка? Ці пашы не хапае?.. Усё свет забралі б! — усё больш абуралася жанчына, пазіраючы ў бок Доўбікавай хаты.

Кацярына разумела, што гаворка гэтая можа зацягнуцца. Яна паабяцала цётцы, што абавязкова пагаворыць з Доўбікамі, каб болей так не рабілі, палася папрасіла прабачэння, спаслаўшыся, што яны здарожыліся і трэба разгружацца, пайшла ў хату. Яна зусім не крыўдзілася на Доўбікавага каня, які аб'ядаў траву на іх падворку, а заадно паабгрызаў маладыя кусцікі парэчак і неакрэплыя яшчэ вішанькі. Наадварот, на душы было цёпла і светла ад таго, што з першых крокаў на бацькоўскай зямлі яна акунулася ў такую звыклую вясковую, мілую сэрцу, але крыху забытую атмасферу.

Выгружаючы з машыны шматлікія пакеты з рэчамі, якія спатрэбяцца ім падчас летняга адпачынку ў вёсцы, Кацярына адзначыла, што на цётцы Фені была не тая самая сукенка, у якой яна хадзіла мінулым летам. Жанчына ў думках пасміхнулася і прыгадала гісторыю, якая калісьці адбылася з суседкай і за якую тая атрымала мянушку — Аднавокая Камбала.

Рэч у тым, што аднавяскоўцы крыху недалюблівалі Феню, таму што хаця яна была і працавітая, і жыла заможна, але вызначалася сквапнасцю. Грошы мела, а гадамі хадзіла ў адной карэлай спадніцы. Кажуць, аднойчы тая спарухнелая спадніца на ёй і разляцелася. Феня пашыла і апанула новую, а калі пайшла карміць курэй, дык уласны певень не пазнаў сваёй гаспадыні, ускочыў на галаву і выдзёўб ёй вока.

З таго часу цётка Феня на сяло ні да кога не ходзіць, але часам у краме або сустракаючы карову, нібы між іншым, любіць падліць масла ў агонь — сутыкнуць ілбамі вясковых баб, а потым з нявінным выглядам назіраць, як тыя вадзяцца.

А над гісторыяй з пеўнем вёска доўга смяялася, і не было ніводнага чалавека, які б паспачуваў цётцы Фені. Жорсткія норавы.

Лідачка

Лідачка — бабуля, ёй семдзесят востам гадоў, жыве ў першай хаце ад могілак, на ўскрайку вёскі. Мужык яе даўно памёр, пахавала яна і сына, які

ў маладым узросце атруціўся, працуючы ў калгасным складзе, куды звозілі дабро. Зерне пасыпалі нейкай атрутай, каб мышы не елі, вось ён і надыхаўся. Астатнія дзеці жывуць сваімі сем'ямі, раней часта прыязджалі разам з унукамі, а цяпер: «...гэткая дарагая дарога стала, грошай не набярэшся з тае Рызаны прыехаць».

Лідачка — добрая гаспадыня. Некалі трымала вялікую гаспадарку, умела гатаваць і смачна частаваць. Да яе цягнуліся людзі яшчэ і таму, што была яна добрая і адзіная краўчыха ў вёсцы, вясёлая і энергічная, любіла выпіць і пагаманіць. За высокі тэмбр голасу вяскоўцы далі ёй мянушку — Піскуха. Пісклявы голас Лідачкі быў чуцён з любога канца вёскі, але калі бабуля «пішчэла» на асабліва высокіх нотах, то аднавяскоўкі, якія яе добра ведалі, казалі:

— Ну, пішчыць ужо, намазалася недзе!

І прыпаміналі, дзе, у каго і з якой нагоды магла Лідачка пацягнуць чарку.

У апошнія гады адкрыўся ў бабулі яшчэ адзін Божы дар — спеўны. Пачалі яе разам з іншымі бабамі запрашаць на пахаванні ў якасці пеўчай. Спявала яна тоненькім і дрыготкім голасам, але мелодыю вяла правільна і словы добра запамінала.

Так і замацавалася за ёю гэтае права — адпяваць памерлых. Спачатку зафарсіла баба, заганаарылася, з магазіншчыцай стала знацца, з брыгадзіркай — што там суседскія бабы-ўдовы! Але пасля таго, як на адным пахаванні даволі добра падпіла, і замест рэлігійнага пахавальнага канона «Ты ляжыш у магіле і не бачыш свет, для ўсіх сонца ззяе, а для цябе нет...», яна зацягнула сваім пранізлівым галаском: «Еду, еду на камбайне...», Лідачка доўга не паказвала вочы на сяло і рэпутацыю сваю, падмочаную гарэлкай, ужо аднавіць не змагла.

Кожны дзень Лідачка «вымоджваецца» — апранае свежую сукенку, а іх у яе сорок сем, і хусцінак мо трыццаць востем. Не дзіва — сама ж краўчыха! «...Ды і навошта іх берагчы — усё роўна спаліць, як памру», — апраўдваецца яна. Бадзёрая, заўсёды ў справах, нешта робіць, некуды йдзе. Ніколі не скардзіцца на хваробы, хоць усе ведаюць, што ёй баляць ногі, і, калі сустракаюць на дарозе, стараюцца падвезці.

Ёсць у Лідачкі цудоўная якасць, запатрабаванне душы і сэрца, а можа, яе адзінокага жыцця — яна абавязкова павінна пра некага клапаціцца, кагосьці даглядаць, няньчыць. Спачатку былі свае дзеці і ўнукі. Потым яе запрашалі да дзяцей вясковыя маладзіцы, калі ім трэба было пайсці або паехаць на вяселле, хрэсьбіны ці пахаванне да сваякоў, або на гаспадарку — на дзень-два. Лідачка ніколі не адмаўлялася, з усім добра спраўлялася. За гэта яе частавалі, давалі падарункі.

Калі ў аднавяскоўца, былога каваля, памерла жонка, і ён, хворы на астму, застаўся адзін, Лідачка падахвоцілася дапамагаць яму. Спачатку заходзіла «на тэлевізар», паглядзець «Проста Марыю» (серыял тады такі ішоў), потым пачала супчыкі яму насіць. «Шкада ж мужыка, сам не згатуе сабе, а яйко печанае з бульбай і скваркай абрыдлі яму даўно, напэўна», — так разважала Лідачка і неўзабаве ўзяла поўную ўладу над

гаспадаркай суседа. Хто ведае, якія намеры былі ў жанчыны?! Я дык схільна верыць, што добрыя, але ці то злосна-зайздросныя языкі папрацавалі, ці праўда людзі штосьці прыкмецілі, але і гэтаму занятку бабулі прыйшоў канец.

Папаўзлі па вёсцы чуткі, што старая не дарма даглядае хворага каваля. Быццам хоча, каб ён хату з хлявамі ёй адпісаў. Падбівае, падлізваецца. Дайшло гэта да кавалёвай дачкі, якая была замужам у далёкай вёсцы. Прыехала яна хуценька і забрала бацьку да сябе. А Лідачка засталася ізноў адна. І на сэрцы яе з'явілася яшчэ адна балючая крыўдная адмеціна-ранка.

Гунька памёр

У сераду ранічкай прынесла суседка Вандзячка благую навіну: памёр Ванька Гунька. Раптоўна памёр. Свякроў заплакала — гэта яе сястры, Стасі, мужык быў. Пачала расказваць, які Ванька быў працавіты і добры, як ёй дапамог зімою комін адрамантаваць. Таму што дым ужо ў хату валіў, а на дварэ — Каляды.

— А калі заходзіла часам да іх — вычитвала свякроў, — гэтак стараўся пачаставаць, не ведаў, дзе пасадзіць — такі прыветны быў. Але ж пажыў... І пенсію раней на пяць гадоў атрымаў, і на добрай рабоце быў — брыгадзірам. Ніхто з людзей бліжэй словам не ўспомніць, па справядлівасці жыў.

Бліжэй да палудня пайшлі мы на могілкі: трэба ж было магілачкі таты і дзядоў крыху прыбраць, абчысціць ад травы, таму што людзі заўтра глядзець будуць, калі Ваньку хаваць прыйдуць. Абарвалі травіцу, на магілцы таты Янкі пагрэбалі пясочак, каб выглядаў сваяжэйшы, а васьмь да помнікаў дзядоў — бабулі Марыі, дзеда Адася і бабулі Стасі — матулі маёй свякрыві, якую немцы застрэлілі пры адступленні (а ёй было ўсяго трыццаць востем гадоў тады, і ніяк язык не паварочваецца называць яе бабкай) — прабрацца немагчыма. Крапіва-пякучка вышэй галавы паднялася, бур'ян — не прадзярэцца! Гэнік пахадзіў, пахадзіў, ды пайшоў дадому па касу. Прынёс яе, моўчкі выкасіў вакол магілак дзядоў крапіву, пачысцілі і гэтыя магілачкі.

Я з дзецьмі пайшла дамоў крыху раней. Вяртаецца свякроў — вочы свецяцца і блішчаць слязьмі — ад замілавання, ад радасці. Скрыжавала рукі на грудзях і кажа:

— Ці ведаеш, Люда, Гэнік усю крапіву скасіў, да магілак дзядоў дарогу праклаў. Цягнецца-такі і ён да свайго роду, ёсць нешта і ў яго святое ў сэрцы, хоць і малады.

Астравок людскасці

— Во, глядзіце, колькі з мяне адной людзей выйшла — на тры сталы! — усклікнула матуля, калі ў нядзельку высыпалі з машыны сын з нявесткаю, трое ўнукаў, двое праўнукаў і муж старэйшай унучкі. — А яшчэ, калі Валерыкавых, Сашыных сабраць, Іван ды Ілья ажэняцца!.. Але шкада, што ўжо не прычакаю ўжо, памру скоро, — усё яшчэ свяцілася яна.

— Перастаньце, мамачка, вы яшчэ гэтак добра выглядаеце, шчочкі ружовыя, а што схуднелі, дык гэта ж пад

старасць пацягнула крыху, — заспакойвалі наперабой дзеці і ўнукі.

Яны ўсе вельмі любілі сваю матулю і бабулю, не маглі змірыцца з яе хваробаю, з тым, што сілы неяк раптоўна пакінулі яе, і нават не дапускалі думкі пра тое, што некалі яе можа не стаць. Менавіта на яе парады, на яе мудрыя развагі аглядаліся яны ў жыцці, кіраваліся імі. Нават другі ўнук Іван, калі зайшла гаворка пра яго любоўныя прыгоды і, магчыма, хуткую жаніцьбу, звярнуўся да бабулі з просьбаю:

— Во, бабуля, прыгавары і мне, як ты маёй сястры Вольцы прыгаварыла, у колькі гадоў мне жаніцца?

І бабуля, глянуўшы на хлопца, прыгожага, высокага, сінявокага рыжуха Ванюшу, вясёлага, спрытнага і заваднага, прыгаварыла яму — у 25. Пры гэтым яна выказала яму такую павагу і надавала столькі мудрых парад, што ўнук прыціх і слухаў бабулю без аніякіх жартачкаў.

Хутка ўся радня зразумела, што бабулю трэба слухаць, бо яна добры псіхалаг, ад яе сыходзіць моцная станоўчая энергія, яе прароцтвы збываюцца. Калі бабуля раіла не браць тую ці іншую дзячынину, не лезці ў той ці іншы род, значыць, так і трэба рабіць.

Але апошнія два гады матуля часта хварэе. Думалі, што мінулую зіму не перажыве. Толькі дзякуючы дачцэ Стасі, неймаверна працавітай, добрай, шчодрой і самаахвярнай жанчыне, якая, бывала, пехам даходзіла ў снег і завею да раённай бальніцы за дванаццаць кіламетраў, матуля наша паправілася, перайшла жыць да Стасі і нават крыху дапамагае ёй па гаспадарцы.

Па-ранейшаму ідуць і едуць да яе людзі. Хто па слушную парад, а часцей дык просяць пачытаць ад пярэпалаху ці якой іншай хваробы. Добрымі словамі, спакойнымі разважаннямі, а найперш Божымі малітвамі дапамагае матуля людзям, здымае боль з душы і цела. Паважаюць бабулю людзі, і яна паважна да ўсіх ставіцца. І мы, родныя яе, добра разумеем, што калі і скажа нешта рэзкаватае, дык толькі таму, што хоча нам дабра.

Апошнім часам я разважаю над пытаннем: як магло стацца так, што сярод сучаснай цывілізацыі, якая раз'ядае душы, раз'ядноўвае людзей, робіць іх дзікімі адлюднікамі, хавае за сценны шматпавярховых «цялятнікаў», што высмоктваюць з іх усе жыццёвыя сокі, змог захавацца ў поўнай неадкранальнасці, цнотнасці, празрыстасці і крынічай чысціні гэты астравок людскасці, гэты прыцягальны выток жыццёвайскасці і неапісальнай народнай духоўнай моцы — наша матуля? Ці ж не дзіва?!

«Не пхніцеся, жывіце па праўдзе, па справядлівасці, не паніжайце людзей і адзін аднаго, але і апошнімі не будзьце, трымайцеся разам, слухайце і чуйце дзяцей, бацькоў, не разлучайцеся, не абражайце людзей, не квапцеся на чужое багацце, не, не, не...».

І толькі ў адным няпраўда Ваша, мамачка: Вы не далёкая радня сваёй праўнучцы Валянцінцы, якую назвала Вашым імем, Вы — аснова свайго вялікага роду, першапрычына нашага жыцця.